

ZÁRÓJELENTÉS

„A Rákóczi-szabadságharc kiadatlan forrásainak feltárása” c. T 038212 kutatási programról 2002-2005.

A kutatási program eredeti célja Forgách Simon tábornagy iratainak és a kuruc hadsereg reguláris egységeire vonatkozó szervezési és nyilvántartási dokumentumok összegyűjtése és kiadásra történő előkészítése volt. A kutatómunka során kiderült, hogy a feltárandó anyag szerteágazóbb és szétszórtabb, valamint sokkal gazdagabb mint a tervezés folyamán gondoltuk. Következésképpen olyan fontos, eddig ismeretlen forrásokat is feltártunk, amelyek nem kötődnek szorosan Forgách Simon tevékenységéhez.

A kül- és belföldi kutatásokat, köztük a Bécsbe és Pozsonyba tervezett kutatóutakat hátráltatta a témavezető dr. Czigány István hivatali és tudományos szervezői elfoglaltságai. 2003-ban a Rákóczi-év kormány megbízottja, 2004-ben a Rákóczi és Bocskai tudományos rendezvények pályázatok szakértője volt a NEKÖM mellett. Ennek következtében 2005. március elején egy éves halasztást kértünk és kaptunk tudományos programunk befejezésére.

A 2002 és 2005-ig terjedő időszakban a következő közgyűjteményekben és levéltárakban végeztünk kutatásokat.

1. Az Országos Levéltár állagai közül: a Rákóczi-szabadságharc levéltárában G15-G 29 szekcióiban; a Forgách család levéltárában P 287, P 1884; a Károlyi levéltárban P 396, P 1507; a Radvánszky levéltárban P 566, a Batthyány család levéltárának Missiles anyagában, a Csáky levéltárban P 72, 73, Esterházy Pál irataiban P 125.
2. Az Országos Széchényi Könyvtár kéziratárában a Thaly-gyűjteményben Fol Hung 1389, Erdődy Sándor levelezésében Fol Hung 179, Nádasdy Ferenc levelezésében Fol Hung 181, a Nagy Iván és a Jankovich gyűjteményben. Magángyűjteményből Dobák Géza Rákóczi-kori dokumentumaiban.
3. Bécsben az Österreichisches Staatsarchívban az Ungarische Akten sorozatban, illetve az Archívum Csaky Missiles gyűjteményében, a Hofkammerarchív Hoffinanz Ungarn és a Protokollbücher sorozatában, a Kriegsarchív Alte Feldakten, a Wiener Hofkriegsrat Akten és Protokollbücher továbbá az Österreichisches Nationalbibliothek Autograf,
4. Pozsonyban a Szlovák Állami Levéltárban a csesznecki Esterházy és a vöröskői Pálffy család iratanyagában.
5. A fentebb felsorolt lelőhelyeken feltárt anyagokról mintegy 2100 canon- és 9300 xeroxmásolat készült.

Bánkúti Imre elsősorban, a felső-magyarországi vármegyék hadellátással és hadállítással kapcsolatos 1703-1707 közötti eddig kiadatlan iratanyagát tárta fel, illetve a kuruc kori történelmi naplók kiadását készítette elő.

Kritikai jegyzetekkel látta el és kiadásra készítette elő Beniczky Gáspár fejedelmi titkár 1707–1710 között vezetett naplóját, amelynek kéziratát az OSzK kéziratára örzi Fol Hung 966. jelzet alatt. A kötet a Nap Kiadónál jelent meg.

Ugyancsak sajtó alá rendezte Pulyai János Szatmári békesség c. művét, amely szintén a Nap Kiadó Rákóczi Források sorozatában fog megjelenni

Jelenleg mézsáros Kálmánnal együtt Dobák Géza magángyűjteményének Rákóczi-kori dokumentumainak kiadásra való előkészítését végzi. Ennek címe: Dézsmabérlet, hadellátás, katonaállítás. A Rákóczi-szabadságharc hétköznapjai a „tót Impériumban”. (Egy magángyűj-

temény dokumentumai, 1692, 1704–1706.). A kötet várhatóan az Országos Levéltár Lybus-könyvek c. sorozatában fog megjelenni.

Mészáros Kálmán Forgách Simon 1704-1706 közti iratanyagának összegyűjtését végezte. Javarészt Szatmár vára 1704 év végi kapitulációjához és Forgách Simon 1705. évi erdélyi hadjáratához kapcsolódó iratanyagot tárta fel. Ezek jelentős részének archiválása gépelése és elektronikus rögzítése mintegy 10 szerzői ív terjedelemben megtörtént. Forgách Simon iratainak összegyűjtése mellett több kuruc főiszt iratanyagát tárta fel, így például Csajághy Jánosét, Gyürky Pálét, vagy Róth János Györgyét.

A Magyar Országos Levéltár Rákóczi-szabadságharc levéltára c. gyűjteményének egyes állagait szisztematikusan átnézve, a fejedelem levéltárának egykori rendjének rekonstruálását végezte el. E munka keretében az 1707-ben készült lajstrom alapján darabszintű levéltári segédlet elkészítésén dolgozik, amelyben a mára részben szétkallódott iratokat is igyekezett felkutatni, és a már kiadott források bibliográfiai adataira is utalt. A lajstrom egyes darabjai főként a MOL G 16. I. 2. d. jelzet alatt maradtak fenn, de sikerült más állagokban, illetve a Thaly-gyűjteményében is fellelnie néhány kapcsolódó forrást.

Bánkúti Imrével együtt Mészáros megkezdte a királyi oldalon maradt főúr, Berényi Ferenc rendkívül terjedelmes, igen nehezen olvasható 1705 és 1710 íródott naplójának kiadásra való előkészítését.

Czigány István elsősorban a Bécsi Állami Levéltár Hadilevéltárából (Österreichisches Staatsarchiv, Kriegsarchiv) az Udvari Haditanács (Wiener Hofkriegsrat) iktatókönyveiben Alte Feldakten, a Wiener Hofkriegsrat Akten, a Hofkammerarchív Hoffinanz Ungarn és a Protokollbücher sorozatában, továbbá az Österreichisches Nationalbibliothek Autograf gyűjteményeiben végzett kutatásokat, Forgách Simon tábornok katonai pályájára, a császári-királyi hadseregben való szolgálatára, a kurucok elleni hadműveletekben (1703-1704) való részvételére, továbbá Rákóczi-szabadságharc előzményeire vonatkozóan.

A Csákyak szepesmindszenti levéltárának Haus Hof und Staatsarchiv-ban őrzött részének missiles anyagából kigyűjtésre és archiválásra került Esterházy Antal, Esterházy Dániel, Forgách Simon levelezése.

Az Esterházy és a Pálffy család tagjainak kuruc kori szereplésére vonatkozóan több érdekes dokumentumot tárt fel Pozsonyban a Szlovák Állami Levéltárban a cseszneki Esterházy és a vöröskői Pálffy család iratanyagában.

A Magyar Országos Levéltár állagaiban elsősorban a Bottyán Jánosra, Berthóthy Ferencre, Esterházy Antalra, Pekry Lőrincre és Szluha Ferencre vonatkozó iratanyagot került átnézésre.

A forrásfeltárás és kiadásra történő előkészítés keretében elkészült Forgách Simon gróf 1704 áprilisa és 1706 márciusa között II: Rákóczi Ferenchez, Bercsényi Miklóshoz és Károlyi Sándorhoz írott leveleinek és egyéb iratainak jegyzetelt kézírata összesen 9 ív terjedelemben. A dokumentumok jegyzetapparátusának elkészítése, a latin és német nyelvű iratok elektronikus rögzítése, valamint regesza fordítása megtörtént. A szövegek értelmezésében jegyzetelésében, szerkesztésben, az idegen nyelvű szöveg rögzítésében megbízási szerződéssel részt vett Csákváry Ferenc, Kemény Orsolya, Oláh László István és Seres István.

A feltárt forrásanyag felhasználásával összesen tizenkét tanulmányt és egy forráspublikációt készítettünk. Az archivált iratanyagot, ezen belül Forgách Simon válogatott levelezésének 1703-1706 közötti részét, az elkövetkezendő évben, vagy években publikálni szeretnénk. Amennyiben a nagyobb kiadványra nem tudunk megfelelő forrást előteremteni akkor az iratanyagot részenként publikáljuk a Hadtörténelmi Közlemények hasábjai.

Elkészült és az Argumentum kiadó gondozásában idén várhatóan megjelenik a Forgách Simon tábornagról szóló életrajz. Terjedelme: 12,5 ív.

A kutatás eredményeinek felhasználásával a program ideje alatt tizenegy előadást tartottunk Ezek közül a legfontosabbak.

Mészáros Kálmán: Felvidéki tisztek Rákóczi seregében. — elhangzott: Udvardon (Szlovákia, 2003. május 3-án a “Rákóczi-hagyományok Szlovákiában. A szlovákiai magyar helytörténészek hetedik országos találkozója” rendezvény keretében.)

Czigány István: Militärisierte Gesellschaft, und der Rákóczi Aufstand; *Mészáros Kálmán:* II. Rákóczi Ferenc udvari palotásezrede. – az előadások elhangzottak az “Európa és a Rákóczi-szabadságharc II. Rákóczi Ferenc korában” c. nemzetközi konferencián Budapest, 2003. szeptember 25.)

Czigány István: gróf Forgách Simon, egy katonai élet kérdőjelei, *Mészáros Kálmán:* Gyürky Pál, egy pesszimista kuruc generális, - az előadások elhangzottak “A fejedelem szolgálatában, vagy a császár hűségén” c. konferencia Salgótarján 2003. november 13.

Czigány István: Sztereotípiák és kérdőjelek. A Rákóczi-szabadságharc hadügyi problémái, *Mészáros Kálmán* Csajághy János kuruc brigadéros. — elhangzott Gyöngyösön, 2004. március 26-án a Magyar Történelmi Társulat, Gyöngyös Város Önkormányzata és a Mátra Honvédkaszinó Kulturális Egyesület által rendezett *II. Rákóczi Ferenc- emlékülésen.*

Mészáros Kálmán: A szerb–kuruc megbékélési törekvések egyik szorgalmazója: Hellebronth János kuruc ezereskapitány. — elhangzott Pécsen, 2004. szeptember 27-én a Pécsi Hittudományi Főiskola által „Az 1704-es pécsi kuruc és rác dűlás” 300. évfordulója alkalmából szervezett egyháztörténelmi konferencián.

Czigány István: Gróf Forgách Simon katonai és politikai szerepe 1705-ben., *Mészáros Kálmán:* Egy derék kuruc törzstiszt. Földvári László alezredes, nógrádi várkapitány. — elhangzott Szécsényben, 2005. szeptember 16-án a szécsényi országgyűlés 300. évfordulója alkalmából „*Rákóczi állama Európában*” címmel a Nógrád Megyei Múzeumi Szervezet által megrendezett konferencián.

Czigány István: A katonarétegek és Thököly Imre., *Mészáros Kálmán:* Vay Ábrahám részvétele a korai kuruc mozgalomban. — elhangzott Vaján, 2005. október 14-én, a Thököly Imre fejedelem halálának 300. évfordulója alkalmából a Hadtörténelmi Intézet és Múzeum, a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Múzeumok Igazgatósága, Vaja Nagyközség Önkormányzata, a Vay Ádám Múzeum és Baráti Köre által rendezett tudományos ülészen.

Bánkúti Imre 1704: Két hadsereg a Dél-Dunántúlon, két tragédia Pécsen. — elhangzott Pécsen, 2004. szeptember 27-én a Pécsi Hittudományi Főiskola által „Az 1704-es pécsi kuruc és rác dűlás” 300. évfordulója alkalmából szervezett egyháztörténelmi konferencián.

Budapest, 2006. április 14.

(dr. Czigány István)
a történelemtudomány kandidátusa
kutatásvezető